

nr 67

skrypty belfra

Dolnośląski Ośrodek
Doskonalenia
Nauczycieli
we Wrocławiu
Filie w Jeleniej
Górze, Legnicy,
Wałbrzychu

dr Witold Pietruk

Umiejętności przydatne w pracy doradczej w opinii szkolnych doradców zawodowych

Doradca zawodowy jako specjalista w zakresie planowania kariery zawodowej, może mieć ogromny wpływ na decyzje edukacyjno-zawodowe młodzieży. Dlatego podczas spotkań z uczniami powinien stworzyć możliwość kształcenia umiejętności radzenia sobie ze zmianami poprzez rozwijanie umiejętności adaptacyjnych oraz umiejętności wychodzenia naprzeciw nowym sytuacjom i nowym wyzwaniom. Zatem doradca zawodowy, obiektywnie oceniając sytuację, może skutecznie pomóc uczniowi w wyborze szkoły, zawodu, może doradzić zmianę szkoły i zawodu, może trafnie poprowadzić planowanie kariery zawodowej, by jak najlepiej mógł poradzić sobie na rynku pracy¹. Ponadto szkolny doradca zawodowy w pracy z młodzieżą szkolną powinien stworzyć możliwość kształcenia umiejętności radzenia sobie ze zmianami, poprzez rozwijanie umiejętności adaptacyjnych oraz umiejętności wychodzenia naprzeciw nowym sytuacjom i nowym wyzwaniom².

Wiedza nie wystarczy, aby być dobrym doradcą. Konieczna jest stała i systematyczna praca nad sobą, którą niektórzy badacze określają jako dynamiczny rozwój osobistych wartości. Zawód doradcy jest również powołaniem i wymaga wzorców osobowych³. A więc powinien charakteryzować się takimi cechami jak obiektywizm i tolerancja, czyli traktowanie uczniów bez uprzedzeń, w poszanowaniu dla ich wartości i indywidualności, a także komunikatywność, szacunek dla autonomii ucznia, wzbudzanie zaufania, dyskrecja, empatia, operatywność, przedsiębiorczość, otwartość na zmiany, umiejętność współpracy, świadomość własnych ograniczeń w zakresie udzielania pomocy⁴. Każdy doradca zawodowy powinien okazywać swojemu klientowi życzliwość i szacunek, ponieważ one stanowią podstawę budowania zaufania⁵. Stanowisko takie przyjmuje B. Wojtasik, która podkreśla, że doradca zawodu powinien być osobą życzliwą, ciepłą, empatyczną, otwartą, szczerą i zaangażowaną⁶. Ponadto doradca zawodowy powinien posiadać umiejętności komunikacyjne, etyczne podejście do radzącego się, umiejętności mediacji i niezależnego organizowania własnej pracy⁷. Powinien także posiadać umiejętności współdziałania, postępowania z ludźmi i rozumienia fizycznych, emocjonalnych i umysłowych procesów rozwoju, jakim podlega człowiek w sytuacjach podejmowania decyzji zawodowych⁸.

Aby odpowiedzieć na pytanie, jakich doradców wybiera młodzież, jaki preferuje model działalności i jakie ma oczekiwania wobec doradcy, należy zastanowić się nad cechami osobowości doradcy zawodowego, właściwą postawą, która, jak pisze C.H. Patterson⁹, powinna charakteryzować się szacunkiem do klienta (ucznia), szczerością (autentycznością), prawidłowymi relacjami, dobrą komunikacją, empatią (zrozumieniem), profesjonalizmem.

Ponadto, aby pomoc była profesjonalna, doradca musi posiadać pewne cechy, aby uczeń chciał skorzystać z tego typu usługi. Do takich cech możemy zaliczyć: szacunek, wiedzę, otwartość, gotowość do zmian, pozytywne nastawienie, wiarę,

1 E. Podoska-Filipowicz, *Profesjonalne i nieprofesjonalne doradztwo zawodowe*, [w:] *Pedagogika pracy. Doradztwo zawodowe*, red. H. Bednarczyk, J. Figurski, M. Żurek, Radom 2005, s. 50–51.

2 W. Pietruk, Kompetencje zawodowe i osobowe doradcy zawodowego w pracy poradniczej, „Doradca Kariery” 2020, nr 1(8), s. 11.

3 M. Malewski, *Poradnictwo wobec zmieniających się wzorów ludzkiego życia*, [w:] *Doradca – profesja, pasje, powołanie. Materiały ze światowego Kongresu poradnictwa Zawodowego Stowarzyszenia Doradców Szkolnych i Zawodowych RP*, red. B. Wojtasik, A. Kargulowa, Stowarzyszenie Doradców Szkolnych i Zawodowych RP, Warszawa 2003, s. 21.

4 J. Kowalczyk, *Doradca zawodowy w szkole*, [w:] *Edukacja zawodoznawcza i edukacja pro jakościowa w szkole*, red. A. Krajna, L. Ryk, K. Sujak-Lesz, Wrocław 2005, s. 94.

5 Wojtowicz E., *Moce doradcy. Doradca zawodowy jako supermen?*, „Doradca Zawodowy” 2011, nr 4 (17), s. 5–6.

6 Zob. B. Wojtasik, *Sytuacja poradnicza – między rytuałem interakcyjnym a prawdziwym spotkaniem*, [w:] *Poradnictwo – kontynuacja dyskursu*, red. A. Kargulowa, Warszawa 2009, s. 200.

7 B. Górka, *Poradnictwo edukacyjno-zawodowe dla dzieci i młodzieży w szkołach i ośrodkach specjalnych*, KOWEŻiU, Warszawa 2015, s. 54–55.

8 J. Wilsz, *Empatia jako podstawowa umiejętność doradcy zawodowego*, [w:] *Edukacja. Doradca zawodowy. Rynek pracy. Praca zbiorowa*, red. A. Stopińska-Pająk, Warszawa 2006, s. 106.

9 C.H. Patterson, *Do We Need Multicultural Counseling Competencies?*, „Journal of Mental Health Counseling” 2004, s. 67–73.

sumienność, ugodowość, świadomość własnych potrzeb, motywów, uprzedzeń tak, aby nie wpływały one na jakość pracy, dobry kontakt i motywację¹⁰.

Ważne jest również, aby doradca był osobą wspierającą, przekazującą wiedzę, aktywną, rozumiejącą klienta, pobudzającą do aktywności zawodowej osobę bezrobotną, gdyż, jak podkreśla S. Kriwas (2009), skierowana jest ona na pomoc w wyborze „mądrego zawodu”¹¹. Ponadto powinnością doradcy jest przedstawienie zarówno korzystnych, jak i negatywnych aspektów rozwiązań problemów swojego klienta oraz umiejętność odpowiedzi na pytanie klienta o całokształt rzeczywistości, jaka ma wpływ na jego sytuację¹². Ma ono szczególne znaczenie w dzisiejszych czasach, a związana jest głównie z dynamicznym rozwojem technologii, szczególnie informacyjnych, oraz zmianami kulturowymi i społecznymi. Stanowi długotrwałą pomoc, która obecnie ukierunkowana jest na udzielanie wsparcia, które powinno przebiegać w atmosferze życzliwości, ciepła, otwartości. Doradca wspiera osoby, które same podejmują decyzję i są za nią odpowiedzialne, pomaga im w sytuacjach trudnych¹³.

W zawodzie doradcy wymagane są: dobra pamięć, samokontrola, odporność emocjonalna, rozumowanie logiczne, dojrzałość, wyobraźnia i myślenie twórcze, taktowność wypowiedzania się w mowie i piśmie, samodzielność w doborze metod. Umożliwią one rozwiązanie problemu klienta, umiejętność zaplanowania i organizowania sobie pracy, wytrwałość i cierpliwość, spostrzegawczość, umiejętność tworzenia atmosfery zaufania i akceptacji¹⁴. Doradca zawodowy powinien być osobą odpowiedzialną, czyli świadomą swojego działania i gotową do ponoszenia konsekwencji własnych czynów, uczciwą (uczciwą wobec siebie, jak i wobec innych) oraz tolerancyjną (w poradnictwie tolerancja jest istotnym warunkiem do stworzenia takiej atmosfery, w której klient będzie czuł się wolny, będzie mógł się otworzyć)¹⁵. Ważne jest, aby posiadał zdolności do analitycznego myślenia i podejmowania szybkich, trafnych decyzji, był przekonany o konieczności ciągłego dokształcania się i samokształcenia, był osobą odpowiedzialną, empatyczną i zdolną do podejmowania zadań dedykowanym innym, co jest istotne w pracy zespołowej¹⁶.

Doradca zawodowy powinien posiadać określoną wiedzę, pozytywny stosunek do uczniów, odpowiednie relacje z klientem. Powinien w swoich działaniach doradczych rozwijać umiejętności związane z lokalizacją (pełna świadomość, gdzie jesteśmy), kwestionowaniem (czyli zadawaniem pytań), otwieraniem się (poszerzanie swojej wiedzy). Kluczową umiejętnością w tych działaniach jest połączenie tych trzech¹⁷.

Wymienione wyżej umiejętności pracy doradcy, związane z profesjonalizmem (kwalifikacje, przygotowanie, kompetencje, umiejętności), powołaniem (zainteresowania i osobowość) oraz pasją (pozytywne zaangażowanie) powodują, że stają się oni ekspertami. Umiejętności te są wysoko ocenione przez klientów

10 M. Długołęcka, *Polski doradca zawodowy w rozszerzonej Unii Europejskiej. Polish Professional advisor In the enlarged European Union*, Warszawa 2005, s. 290.

11 S. Kriwas, The Social constructionism and constructivism In Carter counseling intervention: Basic theoretical point and practical implications (nieopublikowany wykład prof. S. Kriwasa z Uniwersytetu Patras w Dolnośląskiej Szkole Wyższej we Wrocławiu w dniu 27 listopada 2009 r.), mps.

12 W. Wołoszyn-Spirka, E. Krause, *Wybrane zagadnienia etyki doradcy zawodowego*, Bydgoszcz, 2012, s. 107.

13 B. Wojtasik, *Proces zmian w poradnictwie edukacyjno-zawodowym. Dążenie do spójności, współpracy i dobrej praktyki*, [w:] *Edukacja Dorosłych. Poradnictwo dla dorosłych, badania, praktyka*, red. E. Dębska, Warszawa 2010, s. 30.

14 U. Marszałek, *Sylwetka doradcy zawodowego*, [w:] *Edukacja zawodoznawcza i edukacja projektowa w szkole*, red. A. Krajna, L. Ryk, K. Sujak-Lesz, Wrocław 2005, s. 124–125.

15 A. Czerkawska, A. Czerkowski, *Etyczny wymiar poradnictwa zawodowego*, KOWEŻiU, 2005, s. 29–33.

16 J. Ratajczyk, *Kształcenie doradców zawodowych w Polsce i innych krajach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych*, [w:] *Poradnictwo zawodowe – rozwój zawodowy w ujęciu przekrojowym*, red. D. Kukla, W. Duda, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016, s. 67–68.

17 G. Jacobs, PhD, Fontys University of Applied Sciences (Holandia), University of Humanistic Studies (Holandia), Keela University (Wielka Brytania); K. Vloet, Fontys University of Applied Sciences (Holandia), O rozwoju tożsamości zawodowej (nieopublikowany wykład holenderskiej profesor G. Jacobs i dr K. Vloet w Dolnośląskiej Szkole Wyższej we Wrocławiu w ramach Naukowego Seminarium Poradnictwa, „Horizonty pomagania”, Wrocław 2012, mps.

w zakresie poziomu satysfakcji użytkowników usług związanych z poradnictwem zawodowym¹⁸. Wymienione cechy szkolnego doradcy zawodowego pozytywnie wpływają na przygotowanie młodego człowieka do samodzielności w wyborze życiowych planów, również tych związanych z gotowością do podejmowania decyzji dotyczących przyszłego życia zawodowego¹⁹.

Reasumując należy podkreślić, iż doradca zawodowy, który obejmuje swą działalnością wiele typów interwencji i współpracuje z różnymi instytucjami towarzyszącymi, musi być osobą o wysokich kwalifikacjach i szerokiej wiedzy zawodoznawczej. Musi być dobrze przygotowany do pełnienia swej roli²⁰. Powinien on jednak pamiętać, że nawet najbardziej profesjonalne przygotowanie nie zapewni sukcesu, jeśli doradca nie pracuje nad rozwojem własnej osobowości, czyli powinien kształcić w sobie cierpliwość, życzliwość, opanowanie, wyrozumiałość, uczciwość i prawdomówność. Powinien posiadać umiejętności, które uatrakcyjnią i przez to ułatwią młodzieży świadome przejście przez tak trudny etap, jakim jest nauka podejmowania decyzji, a następnie samo podjęcie decyzji zawodowej²¹.

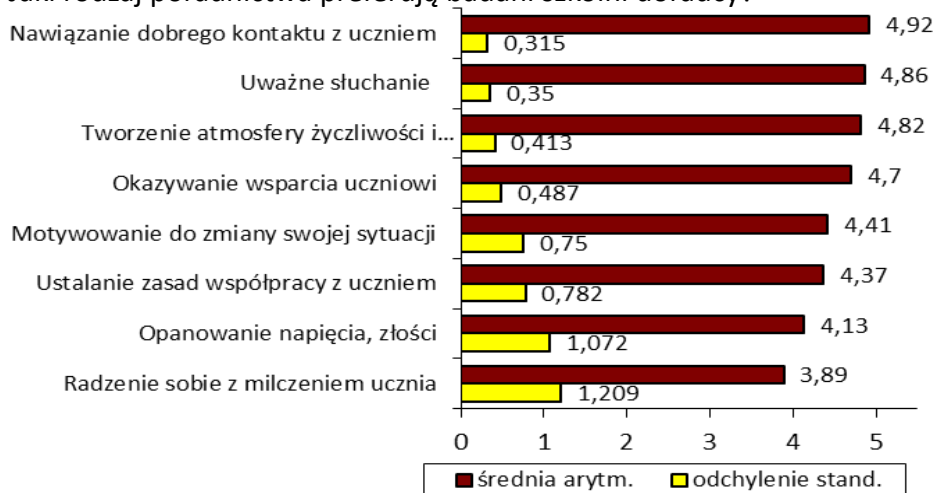
W związku z powyższym zapytano szkolnych doradców zawodowych o umiejętności, które im pomagają w pracy doradczej.

Grupę badawczą stanowią szkolni doradcy zawodowi (86 osób) z trzech województw: opolskiego, dolnośląskiego, zachodniopomorskiego. Wszyscy badani są szkolnymi doradcami zawodowymi w pełnym lub w niepełnym wymiarze czasu pracy. Są to badania z wykorzystaniem autorskiego kwestionariusza ankiety. Prezentowany w artykule materiał empiryczny jest fragmentem szerszych badań tematycznych skupionych wokół głównego problemu badawczego: *Uwarunkowania funkcjonowania doradcy zawodowego w polskim szkolnictwie*.

W grupie problemów szczegółowych znalazły się następujące pytania:

Jakie umiejętności są przydatne w pracy doradczej w opinii badanych doradców zawodowych?

Jaki rodzaj poradnictwa preferują badani szkolni doradcy?

Uwaga: pytanie wielokrotnego wyboru.

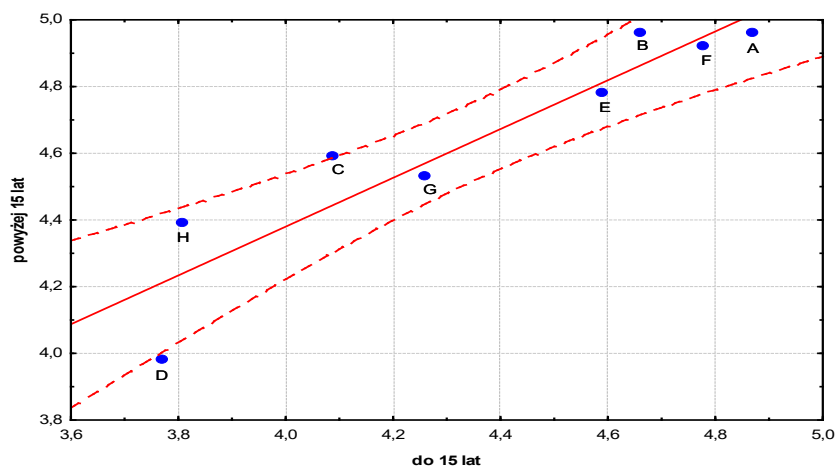
Wykres 1.1. Umiejętności przydatne w pracy doradczej w opinii doradców zawodowych (średnia arytm. skali 1 nie – 5 tak; $r_{xy} = 0,928$ istotne z $p < 0,05$)

18 B. Jenschke, „Doradca – profesja – powołanie”. *Poradnictwo zawodowe na świecie. Refleksje ze światowej konferencji poradnictwa zawodowego*, Narodowe Centrum Zasobów Poradnictwa Zawodowego Programu Leonardo da Vinci, „Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego” 2002, nr 24, s. 15.

19 W. Pietruk, Źródła informacji zawodowej pośród uczniów szkół podstawowych, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych Journal of Continuing Education” 2021, nr 4(115), Wydawnictwo Naukowe, Radom 2021, s. 158.

20 E. Jańczak-Obst, *Rola pracownika poradni psychologiczno-pedagogicznej w procesie podejmowania przez ucznia decyzji zawodowej*, [w:] *Podjęcie decyzji zawodowej przez młodzież i osoby dorosłe w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej*, red. B. Wojtasik, Wrocław 2001, s. 382–383.

21 J. Pyszkowska, *Proces podejmowania decyzji zawodowych przez młodzież. Rola i miejsce doradcy zawodowego*, [w:] *Edukacja dla rynku pracy. Problemy poradnictwa zawodowego*, red. S.M. Kwiatkowski Z. Sirojć, Warszawa 2006, s. 334–335.

Uwaga: pytanie wielokrotnego wyboru.

Kod w wykresie: A. nawiązanie dobrego kontaktu z uczniem, B. tworzenie atmosfery życzliwości i bezpieczeństwa, C. ustalanie zasad współpracy z uczniem, D. radzenie sobie z milczeniem ucznia, E. okazywanie wsparcia uczniowi, F. uważne słuchanie, G. motywowanie do zmiany swojej sytuacji, H. opanowanie napięcia, złości.

Zdaniem doradców umiejętności im potrzebne tworzą następujący układ, od najważniejszej poczynając:

- nawiązanie dobrego kontaktu z uczniem (86 osób),
- tworzenie atmosfery życzliwości i bezpieczeństwa (85 osób),
- uważne słuchanie (85 osób),
- okazywanie wsparcia uczniowi (83 osoby),
- motywowanie do zmiany swej osobowości (83 osoby),
- ustalenie zasad współpracy z uczniem (81osób),
- opanowanie napięcia i złości (80 osób),
- radzenie sobie z milczeniem ucznia (79 osób).

Badani doradcy twierdzą, że wszystkie wymienione wyżej umiejętności są przydatne w pracy z uczniem. Aby umiejętności te doradca wdrażał do pracy z młodzieżą, potrzebne jest zaangażowanie i akceptacja ucznia takim, jakim jest.

Zatem należy stwierdzić, że umiejętnościami, które pomagają doradcom w pracy doradczej są: nawiązanie dobrego kontaktu z uczniem, uważne słuchanie, tworzenie atmosfery życzliwości, okazywanie wsparcia uczniowi, motywowanie do zmiany swojej sytuacji, ustalenie zasad współpracy z uczniem, opanowanie napięcia, złości, radzenie sobie z milczeniem ucznia.

Podsumowując przedstawione dane należy stwierdzić, że badana zbiorowość szkolnych doradców zawodowych preferuje poradnictwo dialogowe, zaproponowane przez A. Kargulową²². Polega ono na wspólnym rozwiązywaniu problemów na drodze dialogu. W tym rodzaju poradnictwa doradca i radzący się są partnerami, którzy wspólnie poszukują rozwiązania²³.

Literatura:

1. Czerkawska A., Czerkawski A., *Etyczny wymiar poradnictwa zawodowego*, KO-WEZI, 2005.
2. Jańczak-Obst E., *Rola pracownika poradni psychologiczno-pedagogicznej w procesie podejmowania przez ucznia decyzji zawodowej*, [w:] *Podejmowanie decyzji zawodowej przez młodzież i osoby dorosłe w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej*, red. B. Wojtasik, Wrocław 2001.
3. Jacobs G., PhD, Fontys University of Applied Sciences (Holandia), University of Himanistic Studies (Holandia), Keela University (Wielka Brytania); K. Vloet,

²² A. Kargulowa, *O teorii i praktyce poradnictwa*, Warszawa 2007, s. 40.

²³ A. Kargulowa, *34 lata poradnictwa. Taniec czasu w budowaniu dyscypliny*, „Edukacja dla Dorosłych” 2014, nr 2, s. 40.

- Fontys University of Applied Sciences (Holandia), O rozwoju tożsamości zawodowej (niepublikowany wykład holenderskiej profesor G. Jacobs i dr K. Vloet w Dolnośląskiej Szkole Wyższej we Wrocławiu w ramach Naukowego Seminarium Poradniczego, „Horyzonty pomagania”, Wrocław 2012, mps.
4. E. Jańczak-Obst E., *Rola pracownika poradni psychologiczno-pedagogicznej w procesie podejmowania przez ucznia decyzji zawodowej*, [w:] *Podejmowanie decyzji zawodowej przez młodzież i osoby dorosłe w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej*, red. B. Wojtasik, Wrocław 2001.
 5. Jenschke B., *„Doradca – profesja – powołanie”. Poradnictwo zawodowe na świecie. Refleksje ze światowej konferencji poradnictwa zawodowego*, Narodowe Centrum Zasobów Poradnictwa Zawodowego Programu Leonardo da Vinci, „Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego”, 2002, nr. 24.
 6. Kargulowa A., *O teorii i praktyce poradnictwa*, Warszawa 2007.
 7. Kargulowa A., *34 lata poradnictwa. Taniec czasu w budowaniu dyscypliny*, „Edukacja dla Dorosłych” 2014, nr 2, s. 40.
 8. Marszałek U., *Sylwetka doradcy zawodowego*, [w:] *Edukacja zawodoznawcza i edukacja jakościowa w szkole*, red. A. Krajna, L. Ryk, K. Sujak-Lesz, Wrocław 2005.
 9. Pietruk W., *Kompetencje zawodowe i osobowe doradcy zawodowego w pracy poradniczej*, „Doradca Kariery” 2020, nr 1(8), s. 11.
 10. Pietruk W., *Źródła informacji zawodowej pośród uczniów szkół podstawowych*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych Journal of Continuing Education” 2021, nr 4(115), Wydawnictwo Naukowe, Radom 2021.
 11. Pyszkowska J., *Proces podejmowania decyzji zawodowych przez młodzież. Rola i miejsce doradcy zawodowego*, [w:] *Edukacja dla rynku pracy. Problemy poradnictwa zawodowego*, red. S.M. Kwiatkowski, Z. Sirojć, Warszawa 2006.
 12. Ratajczyk J., *Kształcenie doradców zawodowych w Polsce i innych krajach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych*, [w:] *Poradnictwo zawodowe – rozwój zawodowy w ujęciu przekrojowym*, red. D. Kukła, W. Duda, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016.

Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu

Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu jest jednostką organizacyjną Samorządu Województwa Dolnośląskiego, akredytowaną przez Kuratorium Oświaty we Wrocławiu. Posiada siedzibę główną we Wrocławiu oraz Filie w trzech lokalizacjach: w Jeleniej Górze, Legnicy i Wałbrzychu obejmując zasięgiem całe województwo dolnośląskie.

Zajmuje się organizacją i prowadzeniem różnorodnych form doskonalenia kadry kierowniczej szkół i placówek oświatowych oraz nauczycieli. Proponuje realizację programów wsparcia szkół w ich projakościowym rozwoju. Jest organizatorem wydarzeń edukacyjnych o charakterze lokalnym, regionalnym i międzynarodowym. W ramach statutowych zadań prowadzi działalność promocyjno-wydawniczą oraz konsultacje dla nauczycieli. Współpracuje z szeroko pojętym środowiskiem edukacyjnym - instytucjami działającymi na rzecz oświaty, wyższymi uczelniami, pracodawcami. Bierze udział w projektach LekcjaEnter, ORE i Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej.

Zapraszamy dyrektorów szkół i placówek oraz nauczycieli do skorzystania z naszej oferty szkoleniowej. Proponujemy formy tradycyjne i prowadzone zdalnie. Różnorodna problematyka szkoleń zapewni Państwu podnoszenie kompetencji zawodowych w różnych obszarach, również związanych z realizacją kierunków polityki oświatowej państwa i województwa dolnośląskiego. Zapraszamy na stronę dodn.dolnyslask.pl/oferta/

Działamy skutecznie i profesjonalnie. Realizujemy różnorodne formy szkolenia: warsztaty, rady szkoleniowe, seminaria, konferencje i inne wydarzenia edukacyjne.

Oferta szkoleń jest różnorodna, z uwzględnieniem zgłoszonych przez Państwa potrzeb. Realizujemy międzynarodowe projekty edukacyjne.

Dedykujemy Państwu serię wydawniczą „Skrypty belfra” i „Skrypty metodyczne”.

Nie pozostajemy obojętni na bieżące problemy nauczycieli - nasi konsultanci i doradcy metodyczni prowadzą konsultacje indywidualne, w tym on-line.

ZAPRASZAMY

dodn.dolnyslask.pl